

Євген Володимирович Долинський,

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри німецької та другої іноземної мови Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Валентина Павлівна Юркова,

викладач кафедри німецької та другої іноземної мови Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ЯК НЕВІД'ЄМНОЇ СКЛАДОВОЇ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Статтю присвячено аналізу й обґрунтуванню необхідності проведення дослідження формування інформатичної компетентності майбутніх перекладачів як невід'ємної складової інформатизації суспільства. Здійснено аналіз понять “компетенція” і “компетентність”, “інформаційна і інформатична компетентність”. Визначено основні вміння, що належать до формування інформатичної компетентності майбутніх перекладачів.

***Ключові слова:** компетенція, компетентність, інформаційна компетентність, інформатична компетентність, фахова підготовка.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нині якісне викладання дисциплін не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, що надають комп'ютерні технології та Інтернет.

Опираючись на існуючий у світі сертифікат “Європейські комп'ютерні права”, дослідники розрізняють певні групи вмінь, які репрезентують означену компетентність, а саме: інформаційні (пошук інформації, критичне її осмислення тощо); блок умінь роботи з комп'ютерною технікою (обґрунтування вибору засобів взаємодій комп'ютера з іншими технічними засобами навчання, що слугують систематизації, зберіганню, опрацюванню і передаванню інформації); блок умінь роботи з операційною системою

(створення файлів, їх копіювання, переміщення тощо); блок умінь роботи з прикладними програмами (створення та редагування основних текстів тощо) [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Теоретичну основу дослідження становлять наукові положення праць із проблем: упровадження інформаційних технологій у навчальний процес вищих навчальних закладів, зокрема комп'ютерного навчання дисциплін (Н. Апатова, І. Захарова, І. Роберт, Л. Романишина та ін.), застосування комп'ютерно орієнтованих засобів навчання (Р. Гуревич, Ю. Жук та ін.) і дистанційного навчання (О. Андрєєв, В. Биков, Е. Полат).

Інформаційну культуру майбутніх фахівців, зокрема перекладачів, вивчали О. Бойцун, Л. Морська, Т. Коваль, О. Мацюк, О. Романишина, Р. Шаран. Формування інформатичної компетентності досліджувалось у різних напрямках: вчителів природничих дисциплін у галузі дистанційного навчання – Є. Смирновою-Трибульською; майбутніх економістів – О. Гончаровою; майбутніх вчителів початкових класів – Л. Петуховою.

Але проблеми формування інформатичної компетентності майбутніх перекладачів у фаховій підготовці ще недостатньо досліджено у теоретичному та практичному аспектах. Важливим залишається питання розробки концептуальних положень, системи, моделей, критеріїв ефективності, організаційно-методичних умов.

Метою статті є обґрунтування необхідності дослідження проблеми формування інформатичної компетентності майбутніх перекладачів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Актуальність дослідження проблеми формування інформатичної компетентності студентів університетів при вивченні дисциплін гуманітарного циклу зумовлюється низкою таких *чинників*:

потреба швидкого опрацювання інформаційних потоків, що зумовлює необхідність упровадження інформаційно-комунікаційних технологій;

тотальна інформатизація, яка відбувається в Україні і вимагає від фахівців будь-якого профілю опанування сучасних інформаційних технологій; використання технічних (аудіо-візуальних) засобів, інформаційних технологій, що мають можливості накопичення та компактного і необмеженого у часі зберігання текстової, графічної, звукової, відео-навчальної інформації та забезпечують належне технічне забезпечення навчального процесу.

На основі досвіду впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес виявлено низку суперечностей між:

недостатньо-розвинутою комп'ютерною інфраструктурою вищих навчальних закладів і необхідністю індивідуалізації й активізації навчального процесу;

необхідністю впровадження інтегрованого підходу до навчання з використанням інформаційних технологій та організаційно-методичними умовами забезпечення цього процесу у вищих навчальних закладах;

випереджальним розвитком інформаційних технологій і неготовністю фахівців гуманітарного профілю адаптуватися до них;

потребами у належній методичній підготовці до використання інформаційних технологій та відсутністю методичної системи такої підготовки;

володінням інформатичними можливостями створення педагогічних програмних засобів і відсутністю у викладачів методичних умінь їх розробки.

Розв'язання цих суперечностей потребує розробки й обґрунтування теоретичних і практичних основ формування інформатичної компетентності майбутніх перекладачів.

Метою проведення такого дослідження повинно стати здійснення цілісного наукового аналізу проблеми формування інформатичної компетентності майбутніх перекладачів, визначення організаційно-методичних умов реалізації такої підготовки.

До завдань дослідження ми відносимо:

1. Аналіз теоретико-методичних передумов розробки проблеми формування інформатичної компетентності у теорії та практиці підготовки майбутніх перекладачів.

2. Обґрунтування інформаційно-комунікаційного навчального середовища, як ключової умови ефективного формування інформатичної компетентності студентів університетів при вивченні дисциплін гуманітарного циклу.

3. Визначення критеріїв, показників, рівнів сформованості інформатичної компетентності майбутніх перекладачів.

4. Опис організаційно-методичних умов формування інформатичної компетентності майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки.

Наукова новизна визначеної роботи полягає в: обґрунтуванні основних положень теорії і практики формування інформатичної компетентності майбутніх перекладачів як їхньої професійної якості; розробці системи формування інформатичної компетентності; дослідженні методики опанування інформатичної компетентності.

На сьогодні загальноосвітньою тенденцією є визначення результатів навчання через сформованість певних компетентностей. Тому велика увага приділяється формуванню компетентності в галузі інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема інформатичній компетентності, її структурі, складовим елементам.

Особливо суттєвим для нашого дослідження є визначення сутності поняття інформативної компетентності. Але спочатку вважаємо за доцільне визначити основну різницю в тлумаченні понять “компетенція” та “компетентність”.

Компетенція – це коло питань або галузь знання чи практики, у яких особа має точні знання і досвід практичної діяльності; *компетентність* – це якість людини, яка має всебічні знання та досвід в якій-небудь галузі і думка якої тому є вагомим, авторитетною [1].

Компетентнісний підхід – оцінка підготовленості фахівців певного освітньо-кваліфікаційного рівня до професійної діяльності на основі наявності в них визначених стандартами компетенцій.

Компетентний – досвідчений у певній галузі, в якому-небудь питанні; авторитетний, вагомий; який має певні повноваження. Сучасний тлумачний словник української мови пропонує таке визначення поняття “компетентний”: який має ґрунтовні знання в певній галузі, тямущий; який має певні повноваження, повновладний.

Згідно з визначенням, поданим у тлумачному словнику іноземних слів, *компетентний* – це той, хто має достатні знання в конкретній галузі, добре обізнаний, кваліфікований, тобто відповідає вимогам, є придатним до певної діяльності.

Поняття “компетенція” та “компетентність” використовуються синонімічно, але виокремлюються:

компетенція – містить сутність взаємопов’язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), які задаються стосовно певного кола предметів і процесів та необхідні для якісної продуктивної діяльності у визначеній галузі;

компетентність – якість людини, яка має відповідну компетенцію, що містить її особистісне ставлення до предмета діяльності і самої компетенції.

У нашому дослідженні йдеться саме про формування компетентності як якості людини, яка має відповідну компетенцію, тобто всебічні знання та досвід в якій-небудь галузі, зокрема в галузі інформаційно-комунікаційних технологій. Компетентність у галузі інформаційно-комунікаційних технологій передбачає наявність у студента здатностей:

застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в навчанні і повсякденному житті;

раціонально використовувати комп’ютер, комп’ютерні та мережні засоби при вирішенні завдань, пов’язаних з обробкою різноманітної інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням і передачею;

будувати інформаційні моделі та досліджувати їх за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій;

давати оцінку процесам і досягнутим результатам інформаційно-технологічної діяльності.

Отже, зміст поняття “компетентність” містить у собі такі основні суттєві ознаки: *мобільність знань, гнучкість методу професійної діяльності та критичність мислення.*

На сьогодні серед компетентностей у галузі інформаційно-комунікаційних технологій дослідниками виокремлюється інформатична компетентність фахівця, що передбачає знання фундаментальних понять сучасної інформатики, технологій роботи і досвід роботи з конкретним програмним забезпеченням та з комп’ютерною технікою в процесі професійної діяльності. Дослідження формування інформатичної компетентності майбутнього фахівця започатковано в дисертаційних роботах О. Гончарової, І. Смирнової, Є. Смирнової-Трибульської [1; 4; 5].

Разом із поняттям “інформатична компетентність” часто використовують поняття “інформаційна компетентність”.

Інформаційна компетентність передбачає наявність у сучасної людини виробленої звички одержувати знання з використанням можливостей сучасних комп’ютерних технологій так само, як ми одержуємо знання через книги. У такий спосіб сукупність стійких навичок постійного ефективного застосування досягнень цивілізації, зокрема виховання мотивації і навичок застосування інформаційних технологій, визначається як *інформаційна компетентність* [6].

На думку І. Агапова, Н. Коряковцевої, С. Шишова, *інформаційна компетентність* забезпечує навички діяльності студентів стосовно інформації, яка міститься в навчальних предметах та освітніх галузях, а також у навколишньому світі. За допомогою реальних об’єктів (телефон, комп’ютер тощо) та інформаційних технологій (аудіо-, відеозапис, Інтернет) формуються вміння самостійно шукати, аналізувати і відбирати необхідну інформацію, організувати, перетворювати, зберігати та передавати її [7]. Тобто

інформаційна компетентність може бути охарактеризована через ефективність, конструктивність інформаційної діяльності на основі комп'ютерної грамотності, що означає ефективне застосування знань, умінь для вирішення поставлених перед людиною завдань.

На думку А. Зав'ялова, *інформаційна компетентність* – це знання, уміння, навички і здатність їх застосовувати при вирішенні завдань у засобах нових інформаційних технологій [2].

В. Недбай визначає *інформаційну компетентність* як здатність знаходити, оцінювати, використовувати та повідомляти інформацію в усіх її видах і поданнях [3].

Інформаційна компетентність розглядається як нова грамотність, у яку входять, насамперед, уміння активної, самостійної обробки різної інформації людиною, прийняття принципово нових рішень у непередбачених ситуаціях з використанням технологічних засобів, а також навички комп'ютерного введення, оперування з екранними поданнями інформаційних об'єктів та моделей. До цієї ж компетентності включають уміння, що належать до усного виступу, використання паперової енциклопедії і великої бібліотеки, написання особистого листа, сприйняття телевізійної реклами, осмисленого запам'ятовування фактів [4, с. 56].

І. Смирнова в дисертаційному дослідженні визначає *інформатичну компетентність* як сукупність знань, умінь, навичок і переконань, які забезпечують особистості продуктивну життєдіяльність в інформатизованому суспільстві [4].

У монографії [1] О. Гончарова розглядає *інформатичну компетентність* як розуміння закономірностей та особливостей відбування інформаційних процесів у професійній діяльності, уміння систематизувати відомості, професійну орієнтацію на ринку праці, знаходження оптимальних рішень поставлених завдань за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

За визначенням А. Верланя [2], інформатика – це наука про методи і засоби отримання, обробки, зберігання, передавання, подання інформації.

Інформатика – це наукова система знань про автоматизоване опрацювання інформації; комп'ютерна техніка – це матеріальний носій для відображення інформації, а вироблення, опрацювання, зберігання, пошук та поширення інформації становлять інформаційний процес. Тобто інформатика базується на комп'ютерній техніці й немислима без неї.

Отже, виходячи з визначення та змісту поняття “інформатика”, стає зрозумілим, що необхідно розділити поняття “інформаційна” і “інформатична компетентність”. Відмінність інформаційної компетентності від інформатичної полягає в тих завданнях та проблемах, які вирішуються, а також рівнях їхнього рішення. “Інформаційна компетентність” передбачає роботу лише з інформацією в різних формах її подання взагалі, у тому числі із сучасними інформаційними технологіями. А “інформатична компетентність” – це й робота з комп'ютерною технікою, і розуміння технологій роботи з конкретними програмними продуктами в процесі професійної діяльності, й основне – освоєння студентами фундаментальних понять сучасної інформатики.

У визначенні інформатичної компетентності погоджуємося з визначенням компетентності, що подане К. Коліном, який відзначає, що інформатична компетентність учителя вказує на рівень опанування і використання інформації в освітньому процесі [3, с. 41].

Щодо структури та компонентів компетентності в галузі інформаційно-комунікаційних технологій науковці виокремлюють таке.

П. Беспалов розглядає інформаційно-технологічну компетентність, яка охоплює три основні підструктури особистості:

мотивацію (до засвоєння і застосування комп'ютерних інформаційних технологій);

здатності (до сприйняття, розумової переробки й обміну з іншими людьми комп'ютерних інформаційних технологій);

досвід (знання про комп'ютерні інформаційні технології і вміння їх застосовувати) [7].

Аналіз наукової літератури свідчить, що поняття компетентності, зокрема компетентності в галузі інформаційно-комунікаційних технологій, є предметом досліджень багатьох науковців. Установлено, що дослідники розглядають поняття компетентності в галузі інформаційно-комунікаційних технологій у кількох напрямках: інформаційну компетентність – як здатність знаходити, оцінювати та використовувати інформацію в усіх її видах і формах (Н. Баловсяк, А. Зав'ялов, О. Зайцева, С. Каракозов, В. Недбай, А. Уваров та ін.); інформаційно-комунікаційну компетентність – як здатність індивіда вирішувати навчальні, побутові, професійні завдання з використанням інформаційних і комунікаційних технологій (А. Вишнякова, М. Лебедева, О. Шилова та ін.); інформаційно-технологічну компетентність – для позначення взаємодії фахівця з інформацією та інформаційними технологіями (П. Беспалов); інформатичну компетентність, яка передбачає знання фундаментальних понять сучасної інформатики, технологій роботи і досвід роботи з конкретним програмним забезпеченням та з комп'ютерною технікою в процесі професійної діяльності (О. Гончарова, І. Смирнова, Є. Смирнова-Трибульська).

Отже, *інформатична компетентність* може бути охарактеризована через ефективність діяльності з використанням комп'ютера, що означає ефективне застосування знань, умінь для вирішення існуючих або поставлених перед людиною завдань.

Але формування інформатичної компетентності майбутнього перекладача не зводиться до підготовки фахівця до використання інформаційно-комунікаційних технологій, це щось більше. У цьому контексті на перший план виходить, насамперед, досвід роботи з конкретними програмними продуктами, зокрема з пакетами перекладацьких програм.

Узагальнення наукових підходів з досліджуваної проблеми надало можливість визначити, що *інформатична компетентність майбутнього перекладача* – це професійно-особистісна якість, яка ґрунтується на знаннях, уміннях, досвіді в галузі інформаційних технологій, містить технічний,

технологічний і комунікаційний компоненти та надає змогу ефективно вирішувати професійні педагогічні завдання засобами інформаційних технологій у навчанні майбутніх перекладачів.

Сформована інформатична компетентність надає можливість майбутньому фахівцю звільнити час для пошуку творчих підходів до навчання засобами інформаційних технологій, що забезпечує вдосконалення і підвищення ефективності процесу навчання та готує учнів до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Інформатичні вміння – це вміння:

ввімкнути комп'ютер, працювати з операційною системою, текстовим редактором, глобальною мережею Інтернет (робота з операційними системами і текстовими редакторами, ресурси Інтернет);

добирати та використовувати комп'ютерно-орієнтовані системи навчання;

поєднувати традиційні і нові інформаційні технології навчання (педагогічні технології, навчальні прикладні програми, проведення уроків з іноземної мови);

використовувати електронні засоби зв'язку (комп'ютерні мережі, електронну пошту) для міжособистісних комунікацій та комунікацій з організаціями (ресурси Інтернет);

Таким чином, формування інформатичної компетентності майбутніх перекладачів має відбуватися з урахуванням взаємозв'язку технічного, технологічного і комунікаційного компонентів. Кожен компонент має свій напрямок вивчення та засвоєння студентами під час інформатичної діяльності. Зазначимо, що інформатичну діяльність неможливо обмежити, тому визначені структурні компоненти є основними компонентами, які повинні опанувати майбутні фахівці для успішного адаптування в інформаційному просторі.

Висновки. Отже, необхідність постійного вдосконалення підготовки майбутніх перекладачів для забезпечення їх мобільності і конкурентоспроможності на ринку праці, компетентності, відповідальності за прийняття рішень, вільне та творче опанування своєї професії й орієнтування в

суміжних сферах діяльності, а також ефективна праця на рівні світових стандартів, готовність до постійного професійного вдосконалення, адаптації до швидкоплинних змін в інформатиці та суспільстві загострюють проблему інформатичної підготовки майбутніх перекладачів і робить її однією з найважливіших проблем педагогічної науки в цілому та формування інформаційного суспільства зокрема.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Наступний етап дослідження вбачаємо в аналізі іноземного досвіду підготовки перекладачів і порівнянні його з вітчизняним, а також у визначенні ролі інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі майбутніх перекладачів.

Список використаної літератури

1. Гончарова, О. Н. Теоретико-методические основы личностно-ориентированной системы формирования информатических компетентностей студентов экономических специальностей : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Гончарова Оксана Николаевна. – Симферополь, 2007. – 471 с.

2. Жукова, В. М. Інформатична підготовка майбутніх вчителів математики на базі ІКТ / В. М. Жукова // Наукова молодь: досягнення та перспективи : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луганськ, 11–12 берез. 2008 р.). – Луганськ, 2008. – С. 104–107.

3. Петухова, Л. Є. Теоретичні основи підготовки вчителів початкових класів в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища : монографія / Петухова Л. Є. – Херсон : Айлант, 2007. – 200 с.

4. Смирнова, І. М. Формування інформаційної культури майбутніх учителів початкових класів : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Смирнова Ірина Михайлівна. – Ізмаїл, 2004. – 238 с.

5. Смирнова-Трибульська, Є. М. Теоретико-методичні основи формування інформатичних компетентностей вчителів природничих дисциплін у галузі дистанційного навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання” / Є. М. Смирнова-Трибульська. – К., 2008. – 44 с.

6. Федорчук, О. С. Фахово-інформатична компетентність майбутніх правознавців як складова їхньої функціональної готовності [Електронний ресурс] / О. С. Федорчук // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид. / голов. ред. Романишина Л. М. – 2010. – Вип. 5. – Режим доступу : http://www.nbuiv.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2010_5/10fossfg.pdf.

7. Шарко, В. Д. Інформатична компетентність як складова професійної компетентності вчителя / В. Д. Шарко // Інформаційні технології в освіті. – 2010. – № 6. – С. 48–56.

Рецензент: кандидат педагогічних наук Мацюк О. О.

Стаття надійшла до редакції 26.04.2013.

Долинский Е. В., Юркова В. П. Актуальность исследования формирования информатической компетентности будущих переводчиков как неотъемлемой составляющей информатизации общества

Статья посвящена анализу и обоснованию необходимости проведения исследования формирования информатической компетентности будущих переводчиков как неотъемлемой составляющей информатизации общества. Проведен анализ понятий “компетенция” и “компетентность”, “информационная и информатическая компетентность”. Определены основные умения, относящиеся к формированию информатической компетентности будущих переводчиков.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, информационная компетентность, информатическая компетентность, профессиональная подготовка.

Dolynskiy Y. V., Yurkova V. P. Topicality of research of the formation of future translators' informative competence as an integral part of informatization of the society

The article is devoted to the analysis and substantiation of the research of the formation of future translators' informative competence as an integral part of informatization of the society. The analysis of the concepts of competence, competency, information and informative competence has been carried out. The basic skills of the formation of future translators' informative competence have been determined.

Key words: competence, competency, information, competence, informative competence, professional training.